

બાળગરબાવળીના અર્થ.

(સમજુતી સાથે)

—: ભાગ પહેલો. :—

ધોરણ ૨-૩-૪ માટે.

કસનદાસ નારજીદાસ એન્ડ સન્સ.

બુકસેલર્સ:-નાણાપટ-સુરત.

કિંમત ૦-૩-૦ ત્રણ આના.

૯૮૨૨

ગુજરાત વિદ્યાર્પીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૮૮૨૧

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અમર સંસ્કૃતિ, ૨૦૨૧

વિષય

મૃદુલ : ૧૯૯૯ : ૧૦ : ૧૦૨

૮૮૨૧

૨૪૨
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
બાળ ગરબાવળીના અર્થ.

બાળ પ્રાર્થના,

પ્રાણી=જીવ

માત્ર=તમામ

શક્તિ=બળ

માપ=પ્રમાણ

પાય=પગ.

પાય લાગું=પગે લાગું.

પ્રથમ=પહેલા.

તમ=તમારો.

ત્રેમ=હેત.

અમપર=અમારી ઉપર

રહેમ=દયા.

ક્ષેમ=કુશળ.

કુશળ=સુખી-આનંદ.

માત=મા.

તાત=પાપ.

બાહુઓ=બાઈબહેન.

સાથ=જથ્થો.

અન્ન=ખાવાનું.

વસ્ત્ર=લૂગડાં.

આમરૂ=છંજત.

આલગ્ને=આપગ્ને.

જન=માણસ.

સર્વ=સઘળાં.

સંકટ=કુઃખ.

ટાળગ્ને=મટાડગ્ને.

વાલ=હેત.

સુપ્રદિ=સારી અકલ.

બાળ=પાછાક.

કુતર્ક=ખોટા વીચાર.

કુચાલ=નહારી ચાલ.

સેવ=ચાકરી.

સદા=હમેશા.

ટેવ=આદત.

હરો=હર્ષ લો.

અહમેવ=અહંકાર.

માયાળુ=માયાવાળો.

બોલ=વચન.

ભાવ=પ્રીત.

નિભાવ=ટકાવ

સુમાર્ગ=સારો રસ્તો.

દીલ=મન

ખરમારથ=પારકાનું ભણું કરવું તે

પુણ્ય=કાયમ-પુરેપુરું

વ્યસન=દેવ-લત.

અંતર=મન.

શુદ્ધ=પવિત્ર.

સત્ય=સાચું.

જોગ=લાયક.

ગોઅ=જોષાએ તેવો.

ગોઅ=નુકસાન વગરનું.

હે ઇશ્વર ! હું માગું છું, તે આપો. તમે બધા જીવના માયાપ છો, જેના બળનું કાંઈ પ્રમાણ નથી. હે પ્રભુ હું પગે લાગું છું, ને હું આટલું માગું છું. ૧. પહેલ વહેલાં હું તમારું હેત માગું છું. અમારા ઉપર દયા રાખો, તમારી દયાથી હમે સુખી રહીએ. હે પ્રભુ માગું ૨. હું માગું છું કે મારી માને તથા આપને સુખી રાખો, બાકી બહેનો સઘળાને સુખી રાખો. હે પ્રભુ ૩. હું માગું છું કે તમે અમને પાળજો, ખાવાનું, લૂગડાં ને આબરૂ આપજો. સઘળા માણસોનાં દુઃખ મટાડજો. હે પ્રભુ ૪. હું હેત લાવીને માગું છું મારા જેવા બાળકને સારી અકલ આપજો, ખોટા વિચાર ને ખરાબ ચાલને કાપી નાંખો. હે પ્રભુ ૫. હું માયાપની સેવા માગું છું, હમેશાં સાચું બોલવાની ટેવ માગું છું, મારા મનનો અહંકાર કાઢી નાંખો. હે પ્રભુ ૬. માયાળુ સ્વભાવ, મીઠાં બોલ ને સઘળા-પર હેન રહે એવું માગું છું, જેથી કરીને જગતમાં મારો ટકાવ થાય. હે પ્રભુ ૭. હે પ્રભુ હું માગું છું કે મને સારો રસ્તો બતાવ, મારા મનમાં દયા રાખો, ખરાબર પારકાનું ભણું થાય એવાં કામ કરાવ, હે પ્રભુ ૮. હું માગું છું કે વિધાની લત લગાડજો, મારો મનની આંખો ઉઘાડજો, સત્યતાનો ચોક્કો સુરજ ઉગાડજો. ૯ મેં જે આ માગ્યું તે હું માગવા લાયક છું, હે પીતા તમે આપવા લાયક છો. હવે જે નુકસાન વગરનું હોય તે આપો, હે પ્રભુ પગે લાગીને હું આટલું માગું છું.

નિશાળે જતી ઢાડીનું વર્ણન.

વાલી=પ્યારી

છોટી=નાની

ડાપણુ=સમજણુ.

રાંઠો=કળઓ, કંઠાસ.

દાડો=દિવસ

વાણુ=સહવારમાં

નિત્યે=દરોજ.

પ્રીતે=હેતથી.

લુછાવે=સોહવડાવે.

ભાવે=ખરામતથી

ભૂલે=ચૂક.

કો=કોઈ

કાળે=વખતે.

સિલેટ=પથરપાટી.

સાહી=પકડી.

દીસેછે=દેખાયછે.

ડાહી=શાણી.

દમડમ=રમઝમ.

ઝાલે=પકડે.

સરસ=સારી.

દરેછે=નીકળેછે.

વાતો=વાર્તા.

હરખ=આનંદ.

સરવતે=સધગાને.

તાણી=હાથમાં હાથ આપવો તે.

ગરબી=ગરબા.

રસાણી=રસવાણી.

ખેલ=વચન, શબ્દ.

મીઠા=મધુર.

દુનીયા=જગત.

દીડાં=ખેયાં.

વાલાં=પ્યારાં

મનગમે=મનને પ્રસંદ પડે તે.

મારી પ્યારી બહેન બહુ નાની છે પણ સમજણમાં મોટી છે. ૧

મારી પ્યારી બહેનને કળઓ કંઠાસ નથી, આખો દાડો હસે છે. ૨

મારી વહાલી બહેન સવારના પહોરમાં સૌથી વહેલી ઉઠે છે. ૩

મારી વહાલી બહેન હમેશાં દાતણપાણી કરે છે ને હેત લારીને નાકેછે. ૪

મારી વહાલી બહેન માથું હોળાવે છે ને રોજ કપાળ લેહવડાવે છે. ૫

મારી વહાલી બહેન સો સુધી ગણે છે ને હેતથી બૂ, પા, ભણે છે. ૬

મારી વહાલી બહેન નિશાળે જાય છે ને કોઈ દહાડો લુલતી નથી. ૭
 મારી વહાલી બહેન રસ્તે લેખે કશી સમજુ દેખાય છે. ૮
 મારી વહાલી બહેન પેન માયે છે, સઘળાને પ્યારી લાગે છે. ૯
 મારી વહાલી બહેન રમઝમ ચાલે છે, ચોપડી હાથમાં પકડે છે. ૧૦
 મારી વહાલી બહેન પાડ કરે છે, સઘળામાં સારી નીકળે છે. ૧૧
 મારી વહાલી બહેન વાતો વાંચે છે, સઘળાને હરખ થાય છે. ૧૨
 મારી વહાલી બહેન તાળી પાડીને રસવાળી ગરબી ગાય છે. ૧૩
 મારી વહાલી બહેનનાં બોલ મધુર છે, જગમાં એવા દીકાં નથી. ૧૪
 મારી વહાલી બહેન તમે વાહલાં લાગો છો, માટે તમને ગમે તે માંગો. ૧૫

છાડીઆની ઉગાણી.

અલીઆ=બહેનો.

હળીમળી=ભેગાં થઈ.

ઉગાણી=મીજ્યાની.

ખાળી=શોધી.

અગડી=એઠી.

સસ્તાં=સોઢાં.

ખોરાં=રવાદ વગરનાં.

ખૂમ=ધણાં.

કો=કોઈ.

કોકડી=રાયણુ.

દ્રાખો=દરાખ.

સરખી=જેવી.

હરખ્યાં=આનંદ પામ્યાં.

પ્રેમે=હેતથી.

હાર્યો=ધાક્યો.

ખપે=કામ લાગે.

ગમતાં=પસંદ પડતાં.

ગદ કરી ગયાં=ખાઈ ગયા.

સળવળે=ખાવાનું મન થાય.

સાચે=ખરેખર.

ગળમળતું=ધીથી નીતરતું.

મેં બળતું=તીખું.

છુપાવી=સંતાડી.

ખિચારી=મરીજ છોકરી.

પાસ=પાસે.

માંડી=શર કરી.

જહાલ=હેત

ગરબા=ફરતાં ફરતાં ગીત ગાવા તે.

વહેંચી ખાઓ=ભાગે પડતું ખાઓ.

સૌ બહેનો! હમીમળી આવો આજે આપણે મીઠાચાની કરીએ.

સૌ ઘેઘી કાંઈ કાંઈ લાવો.

આજ આપણે ૧

કોઈ ચણા ને કોઈ ઘાણી લાવી

આજ આપણે

કોઈ તો કોપરું ને ખાંડ લાવી

આજ આપણે ૨

કોઈ ખજૂર શોધી લાવી

આજ આપણે

કોઈ ચારોળી ચાવતી આવી

આજ આપણે ૩

કોઈ કહે એ અછડી થઈ છે

આજ આપણે

કોઈ મીઠી બદામ લાવી

આજ આપણે ૪

કોઈ સરતાં પરતાં લાવી

આજ આપણે

એ બહુ ખોરાં છે એમ સૌએ કહ્યું

આજ આપણે ૫

કોઈ રાયણ ને દરાખ લાવી

આજ આપણે

કોઈ આખો મુળો લાવી

આજ આપણે ૬

કોઈ બરફ જેવી બરફી લાવી

આજ આપણે

જે જોઈને આળકો આનંદ પામી કુધાં

આજ આપણે ૭

કોઈ હેતથી પેટો લાવી

આજ આપણે

તે કોઈથી કેમે કરીને ભાંગ્યો નહિ

આજ આપણે ૮

પણ પથ્થરથી તે ભાંગ્યો

આજ આપણે

કોઈ સારો લાડુ લાવી

આજ આપણે ૯

કોઈ કહે અમારા ખપ્પાં ન આવે

આજ આપણે

ત્યારે કહ્યું કે તમને નહિ આપીએ

આજ આપણે ૧૦

કોઈ સકરપારા લાવી

આજ આપણે

કોઈ ગોળપાપડી ને ખારા મમરા લાવી	આજ આપણે ૦ ૧૧
કોઈ પસંદ પડતા ગાંડીઆ લાવી	આજ આપણે ૦
તે રમતાં રમતાં ખાઈ ગયાં	આજ આપણે ૦ ૧૨
કોઈ પાંચ પકવાન લાવી	આજ આપણે ૦
જે જેમને જીભમાં પાણી ખરેખર છુટે	આજ આપણે ૦ ૧૩
કોઈ ધીમાં નીતરતું દળ ને મગદળ લાવી	આજ આપણે ૦
કોઈએ તીખું અથાણું આણ્યું	આજ આપણે ૦ ૧૪
કોઈ ખોળો ભરી ખારેકો લાવી	આજ આપણે ૦
કોઈ સેકસો પાપડ લાવી	આજ આપણે ૦ ૧૫
કોઈ છાતું માતું લાવી	આજ આપણે ૦
એટલે તે જેવી આવી તેવી પાછી કાઢી	આજ આપણે ૦ ૧૬
બહેના એ ચોરી કરેલી કહેવાય	આજ આપણે ૦
કોઈએ કહ્યા વગર કાંઈ લાવતું નહિ	આજ આપણે ૦ ૧૭
એક ગરીબ છોકરી રડતી આવી	આજ આપણે ૦
મારી મા કાંઈ આપતી નથી	આજ આપણે ૦ ૧૮
એને હેત લાવીને પાસે બેસાડી	આજ આપણે ૦
સૌએ કિંગણી શરૂ કરી	આજ આપણે ૦ ૧૯
સૌ હેત લાવી સરખે ભાગે વહેંચી ખાઓ	આજ આપણે ૦
અને ખાઈ પીને ગરબી ગાઓ.	આજ આપણે ૦ ૨૦

ગુજરાતનો વનસ્પતિ વૈભવ. ભાગ ૧ લો.

રૂડો=સારો.

સુલક=દેશ.

જગદીશ=પરમેશ્વર.

જગત=દુનીઆ.

ખૂન=સારી રીતે.

ઘડ્યો=ખનાવ્યો.

લીલાલહેર=આનંદમંગળ.
 ધનધાન્યે=પૈસા ને અનાજથી.
 બ્રૂધર=પરમેશ્વર.
 મહેર=દયા.
 ડાંગર=ભાત.
 ઝાલર=વાલ.
 દિવેલ=એરંડી.
 આદિ=બીજી.
 કાયું સોનું=કપાસ વગેરે.
 કાયું=માકી.
 કીરતાર=પરમેશ્વર.
 કૃપા=મહેરયાની.
 ભરતખંડ=હિંદુસ્તાન.
 બૂલો=ચુકો.
 ભુંડી=ખરાબ.
 દળદર=આળસ, ગરીબાઇ.
 જનમ=ભવ.
 અકલ=પુદ્ધિ.
 હુન્નર=કળા.

મમત=હૃદય.
 ગાડરવત=ચકરાં પેડે.
 ઇર્ષા=અદેખાઇ.
 દાઝે=જાગણીથી.
 ઘૂમો=ફરો.
 ગવે=અહંકારે.
 ગરબો=આખાદ.
 સ્વદેશ=પોતાનો દેશ.
 વાંચ્છો=ઇચ્છો.
 સજી=ધારણ કરી.
 ભજી=મજન કરી.
 વિદ્યામાતા=સરસ્વતીદેવી.
 મદમાતા=અહંકારમાં આંધળા થયલા.
 કસીકમર=કેડા બાંધીને.
 પલક=પળ.
 ખુખારી=ખોંખારી.
 અહારપડો=પ્રખ્યાત થાઓ.
 શ્તેહ=જીત.
 ધારી=વિચારી.

ગુજરાત દેશ ઘણો સારો છે, તેને પરમેશ્વરે જગતમાં સારો
 ઘડ્યો છે. ૧. જ્યાં જુઓ ત્યાં આનંદ છે. પરમેશ્વરની પૈસા
 ને અનાજમાં મહેરયાની છે. ૨. ઘણી જુવાર, બાજરી, ભાત, ઘઉં,
 ચણા, વટાણા ને વાલ થાય છે. ૩. જ્યાં તુવર, મગ, ચોળા, મઠ,

અડદ, મકાઈ ને જવ ધણા છે. ૪. વળી દીવેલી, તલ, અળશી વગેરે હળારો કળશી થાય છે. ૫. હું સાચું કહું છું કે તે ગણીએ ગણાય નહિ, ગુજરાતમાં કાચું સોતું (કપાસ) પાકે છે. ૬. પરમેશ્વરે કાંઈ ખામી રાખી નથી, હિંદુસ્તાનપર ધણી મેટી મહેરબાની કરી છે. ૭. હે ભાઈ આપણી ખરાબ લુલ છે કે આપણે આળસમાં હુપી ગયા છીએ. જો ખીજા કોઈને આવેા મુલક મળેા હોય તો દુઃખ એ શબ્દ જાંદગીમાં જાણે નહિ. ૮. લોકો અકલ કળા કાંઈ લાવે નહિ ને બકરાંની માથે ખોટો આગ્રહ માણે છે. ૧૦. મમત, આળસ, અદેખાઈ એ બધું છોડી દઈ દેશની દયા ખાતર અહંકારથી મરેા. ૧૧. ગર્વ કરી દેશ પાછો આખાદ કરવાને સુતાખેડાં સ્વદેશનું મુખ ધ્રુવેા. ૧૨. સંપ કરી સરસ્વતીદેવીનું ભજન કરી, હુન્નર ને કળામાં મસ્તાન થઈ. ૧૩. કમર જેરથી બાંધીને ખોખારીને એક કાણુમાં બહાર પડેા, હું વીચારીને કહું છું કે તમારી શતેહ થશે. ૧૪.

ભાગ ૨ જે.

અગીચો=ખાગ.

શાલ્યો=પસર્યો.

કૂલ્યો=ખીલ્યો.

પ્રખ્યાત=નામીચો.

મૂંડ=જશ્થા.

દીસે=દેખાય.

હરખી=હરખાથી.

હીસે=આતુર થાય-સલયાય.

ધટા=ધેરાવેા.

ચોગમ=ચારે બાજુ.

સેના=સરકર.

સ્વાદ=સહેજત.

મણા=ખામી.

જાયા=જાંવડો.

ખીલ્યુ=પ્રકૃતીત થયું.

અમૂલ્ય=કીમત ન થય એવું.

બુધ્ધીભા=અકલ વગરના.

વિનાખપ=કામ વગર.

વાંક=ગુન્હો.

શેલડી=શેરડી.

ખૂંકે છે=નમી જાય છે.

ચમરી=કુલ.

કુંભસ્થળ=માથું.

જવાહીર=રતન.

કદંબ=એક જાતનું ઝાડ

ગજને=આકાશ.

ઝીલી=પકડી.

સરગવો=સેકટો.

આ ગુજરાત ખરેખરો ખગીચો છે. ફળથી કુલથી ને ફેલાવાથી જનહીતો છે. ૧. ઝાડોનાં ધણાં જથ્થાં ત્યાં દેખાયાં છે તે જોઈને જીવ આનંદ પામી હરખ પામીને લલચાય છે. ૨. વડની બટા ચારે બાજુએ ફેલાયલી છે જેની નીચે લશ્કરો ઉતરે છે. ૩. ધણાં અંબા હારોમાં ઉગે છે, તેની કેરીનાં સ્વાદમાં કાંઈ બાકી હોતી નથી. ૪. લીમડાની છાયા સારી હોય છે, ને આમલી ખાવાથી રોગ થાય છે. ૫. કપાસનો છોડ કેવો સારો છે, તે જાતે નાનો છે પણ દુનીઆને ટાંકનારો છે. ૭. આ ખસખસતું ખેતર કેવું ખીલ્યું છે, જેના રસનું કીમતી અફીણુ થાય છે. ૭. અકલ વગરના તેના ખાખ વગર ખાય તો ખરેખર મરી જાય છે તેમાં અફીણુનો વાંક નથી. ૮. આ ઉમી રહેલી શેરડી કેવી શોભે છે, તેની ચમરીઓ કેવી નમેલી છે. ૯. પેલા ફણસનું રણ કેવું મોટું છે, તે હાથીના માથાં જેવું દેખાય છે. ૧૦. જો, જો, સધળાં ઝાડ રતન જેવાં છે, કેને મુકું ને કોના ગુણ ગાઉ. ૧૧. આસોપાલવ, કદંબ, પીપળો ખીલી, ને ઉંચામાં ઉંચું તાડનું ઝાડ ગગનને ટક્કરી રહ્યું છે. ૧૨. વાંસ, સાગ, સેકટો, આવળ, ખેર, ખાખર, ખચુરાં ને આવળ છે. ૧૩. જમરખી, કમરખી, ખોર-ડોંચો, સોતાકળી, કેળ ને દાડમડીઓ છે, તે જુઓ. ૧૪. જુઓ કાંકનાં ઝાડ, રાયણ, લીંચુ, જાંચુ, નારંગી અજીર, ને લાંબા શેતુરનાં

ઝાડ ૧૫. વળી પપાઈનાં ઝાડો ફાલસાંનાં, દરાખો એવા લાખોઃ
મેવા લહેજતદાર છે.

ભાગ ત્રીજો.

મઝા=મોજ
સુગંધ=સારી વાસ.
સજની=અહેનપણી.
રંગખેરંગી=જાત જાતના રંગના.
બહેકી=ભભકી.
મધમધી=મહેકી રહ્યા.
વન=જંગલ.
સોરમ=વાસ.
સોહામણાં=રણીઆમણાં.
ગુહલાલ=ગુલાબ.
સુરજકુલ=સુરજમુખી.
પૂઠે=પછવાડે.
પ્રેમે=હેતથી.
ચાંદાસું=ચંદ્રમા સાથે.

હાસું=હસવું.
તુરી=સરણાઈ.
સમ=જેવા.
પુઠારે=મોલાવે.
વનવૈભવ=વનની શોભા.
ઈશિ=પરમેશ્વર.
વનલીલા=જંગલની શોભા.
વાસ=રહેઠાણ.
જગદીશ=પરમેશ્વર.
સખર ભર્યો=ગ્યાપી રહ્યો.
ધનભાગ્ય=સારાં નસીબ.
નવલ=નવલરામ કવો.
ભવસાર=સંસારનું તત્વ.
સર્યો=પાર પડ્યો.

ફૂલની મોજ તો આપણા દેશમાંજ છે. હે અહેન તે સોના
જેવાં રૂપાળાં ને તે સારી વાસવાળાં છે. ૧. તે ફૂલ જાત જાતના
રંગના કેવા છે કે ઉડીને આંખે વળજે. ૨. તેની સુગંધી સુંદર સારી
છે જેથી બધા દેશ ધણો મધમધે છે. ૩. ગુહ, જાહ, કેતકી,
સાહેલી, પારિજાત, ચંપો, ચંપેલી, ગુણવાળો ગુલાબ, મોગરો, બટમોગરો,

ગુલછડી, તગર, તુલસી ડમરો એ બધાં વનમાં ચારે બાજુએ બહેક બહેક થઈ રહ્યાં છે કે જેનું નામ લેતાં સુગંધ આવે છે. ૪-૬. પાણીમાં ચારે તરફ કમળ કેવાં ખીલે છે, સાંજે ગુલપાસ કેવાં સારાં લાગે છે. ૭. આ ગુલાબ કેવો શોભી રહ્યો છે, કેસુડાં, કસુંબો વહાલા લાગે છે. ૮. અરે બેહન, પેલા સુંદર સુરજમુખી સુરજની પાછળ હેતથી ફરે છે. ૯. પેલી પોયણી ચંદ્રમા સાથે પરણી છે, ને ચાંદાને જોય છે ત્યારે તેને હસવું આવે છે. (કુલ ઉપડે ૬) ૧૦. કરેણાં, તનમનીઆં, ઘણાં ખીલ્યાં છે ને ધંતુરા સરણાઈ જેવા બન્યા છે. ૧૧. જાણે પરમેશ્વરનો વનનો મઝાનો પોકાર કરે છે ને જંગલની શોભામાં ઇશ્વરનું રહેઠાણ છે. ૧૨. જ્યાં જોઉં ત્યાં ઇશ્વર પૂર્ણ રીતે પસરી રહેલો છે. નવલરામ કહે છે કે જે જેનું નસીબ સારું હશે તે દુનીઆનું તત્વમાં પાર પડ્યો હશે.

નિશાળનું વર્ણન.

બાગ=મટાડ.

બૂખ=ધરંગા.

માનમેજો=આનંદ.

રૂપાળા=શોભિતા.

હિમંગ=હોંસ.

બેળવણાં=રમકડાં.

પુથકાર=પુશી કરે એવા.

રીઝી=પુશી થઈ.

બાળા=બાળકી.

તકતકતા=ચળકતા.

તખ્તા=આરસી.

ગોળો=પૃથ્વીનો ગોળો.

ચકર=ગોળ.

સાચે=ખરે.

સખી=મહેનપણી.

સંગે=સાથે.

મતિ=યુક્તિ.

બાણું રંગે=મન દબાવે બાણું.

મઝા=આનંદ.

માયા=હેત.

શાંત=નરમાશવાળો-કંડેા.

સ્વભાવ=મિનન.

સદા=હમેશાં.	રહે=સત.
માખે=ખેત્રે.	ખગે=કિલ્લે.
છટા=ખુશી.	વણુ=વગર.
ચિત્તે=મનમાં.	પશુ=ઘેર.
ધટા=વાદળાંનો ઘેરાવો.	નરનાર=સ્ત્રીપુરુષ.
છાહી=પથરાઈ.	અપાર=પાર વનનાં.
મોજા=મઝા.	નિરખ્યાં=ખેડ્યાં.

હે મા, હું પણ લાલું છું કે મને નિશાળે મોકલ. હે મા, હું મોટેથી માગું છું કે મારી ધરજા તું પુરી પાડ ૧. હે મા, મારા જેવડી મારી બેનપણીઓ ચોપડીઓ લઈને નિશાળે જાય છે ૨. હે મા, તે બધી મોજા શોખથી જાય છે, તે ત્યાં જે જાય છે તે ત્યાં રોજ ગીત ગાય છે. ૩ હે મા, ત્યાં સારા રંગતી પાનાવાળી એક પેટી ભરેલી છે, તે ત્યાં હોંસથી બેડી બેડી જાય છે ૪. હે મા, ત્યાં ખુશ કરે એવાં રમકડાંની ખીજપેટી છે તેને માણસો રાજ થઈને આકારની પેટી કહે છે. ૫. હે મા, વળી અગત્ય ચોકામાં રૂપાળા ધણા લખોટા છે જે વડે છોકરીઓ ગણે છે. ૬. હે મા, જુદા જુદા રંગવાળા, નવા અગત્ય નકશા બીંતે ધણા ટાંગેલા છે તે જણે તકતા હોય તેવા છે. ૭. હે મા, ચારે બાજુએ ચિતરેલો એક પૃથ્વીનો ગોળો છે જે ગોળ રહે છે તે હે મા, હું સાચું કહું છું, ૮. હે મા, એક દહાડો મારી બહેનપણી સાથે ત્યાં ગઈ હતી તે દીવસથી મારી ખુદ્દિ એવી થઈ છે કે હું મન દઈને બાણું ૯. હે મા, નિશાળમાં બહુવાની મઝા છે એક વાગે રમવાની રમ્યા આપે છે. ૧૦. હે મા, મહેતાજી બધા ઉપર બહુ માયા રાખે છે, ઠંડો રવમાવ રાખીને હમેશાં મીઠું બોલે છે.

૧૧. હે મા, શીખવાની ખૂબી ધણી છે, જેમ વાદળાંની ઘટા થઈ રહે છે તેમ માઈ મને ભણવામાં ચોંટી રહે છે. ૧૨. હે મા, આવી નીશાળે જવું એ મજા છે, જે રોજ રમ્યા કરતાં ભણવું મને ગમે છે. ૧૩. હે મા, નીશાળને ખેડારથી જોતાં ભણવાની લત લાગે, ત્યાં જઈ હેતથી ભણીએ તો નસીબ દિવડે. ૧૪. હે મા, ભણ્યા વગર સ્ત્રી પુરૂષ ઘેર જેવાં રહે છે. મેં વિદ્યામાં ધણા સુખ જોયું છે. ૧૫.

ચાશું ધોરણ ભણનારીઓને સારું.

ઇશ્વરનું સ્તવન.

સ્તવન=ભજન.

ચકાવે=લઈ જાય.

નિભાવે=ટકાવે.

પ્રાણુ=જીવ.

ખલક=દુનિયા.

આધાર = ટેકો.

પલક=પળ.

સારું=તત્વ.

હુઆવે=ગરક કરે.

ડાંબા=શાણો.

વિશ્વનાથ=પરમેશ્વર.

દયાશંત=દયાવાળો.

ધુમી=ધોરોવો.

આદિ=શરૂઆત.

ટેકાવે=આધાર આપે.

અંત=છેડો.

અસંખ્ય=ધણા.

સકળ=અધી.

જડ=જીવવગરના પદાર્થ.

શક્તિ=તેજ.

ધર્મ=નિયમ.

ભૂપ=રાજા.

ધરાવે=રખાવે.

અનુપ=ઉપમા ન અપાય એવો.

મુક્તિસું=મોક્ષ આપે.

અકળ=કળીશકાય નહિ એવો.

અરૂપ=આકાર વગરનો.
 મનવાણી=મનનો શબ્દ.
 ચૂપ=શાંત.
 કવે=વર્ણન કરે.

તું તેતુંજ=તુંજ એ છે.
 ભજું=ભક્તિ કરે.
 ભાવે=હેતથી.

જે આ જગતને ચક્રાવે છે, જે દુનયાને એક પળમાં બનાવે છે
 હોંસથી તેને હું ભજું છું. ૧. મરજીમાં આવે ત્યારે ગરક કરે તે
 પરમેશ્વર કહેવાય છે. હું ભજું. ૨. જે આ સૂર્યને શોભાવે છે,
 ચંદ્રને ચળકાવે છે તેને હું હોંસથી ભજું ૩. જે આકાશનો ઘેરાવો
 ટકાવે છે, ઘણા ગોળાને ગળાડાવે છે તેને હું ભજું. ૪ જીવ વગરનાને
 નિયમમાં રાખે છે તેને, મનને મોક્ષમાં દોરવે છે તેને હું ભજું.
 ૫. જે જીવનો આધાર છે તેને, જે તત્ત્વમાંતું તત્ત્વ છે તેને હું ભજું.
 ૬. જે ડાહ્યો ને દયાવાળો છે તેને, જેને શરૂઆત કે છેડો નથી
 તેને હું ભજું. ૭. સઘળા બળનો રાજા છે તેને, જે એકજ છે
 જેને ઉપમાં આપી શકાય એમ નથી તેને હું ભાવથી ભજું છું. ૮.
 જે કળી શકાય એવો નથી, જેને આકાર નથી તેવાને હું ભાવથી
 ભજું, જ્યાં મન કે વાણીથી વર્ણન થઇ શકતું નથી તેવાને હું
 ભાવથી ભજું છું. ૯. નવલરામ કહે છે કે હું એતું વર્ણન કેવી
 રીતે કરી શકું, કારણ કે એ તો એજ છે એટલે એના જેવો બીજો
 નથી તેવા પરમેશ્વરને હું હોંસથી ભજું છું. ૧૦.

ચામાસુ.

ધૂમાધૂમી=દોડાદોડ.
 માડી=મા.
 ધામ=મશરો.

પાન=પાંદકું.
 ઠરો=રહો.
 ઇશાન=ઉત્તર ને પૂર્વ વચ્ચેનો ખુણો.

આસ=દમ.

રૂંધાય=અકળાય.

વિખેરી=વહીવટ કરી.

અંગે=શરીરે.

લુંડી=નહારી.

અળાષ=તાપને લીધે જે ફેડલી
થાય છે તે

અધવાયો=અડધો ગયો

મેહુલે=વરસાદે.

મેર=દયા

આસ=ખેતરમાં આડા ઉભા કાપા
પાડવા તે.

વાટ=રાહ.

દાડી=દરરોજ.

દામ કરી=નિરાંતથી

પ્રવાસી=સફરકરનાર.

ખલાસી=ખારવા.

અધિકારી=અમલદાર.

સન્યાસી=જેણે સંસાર ત્યાગ કર્યો
હોય તે.

મોસમે=ઋતુમાં.

વાણી=વહાણો.

નાળે=ઝરામાં.

નીર=પાણી.

માણો=જીવ જાય છે.

લુખી=પાણી વગરની.

લુખી=કસ વગરની.

ખડંગ=કોરી.

પય=પાણી.

પોકારે=પુમપાડે.

પપેયા=પપેઓ.

મેધરાજ=વરસાદ.

માઝા=આમર.

ધાતાં=દોડતાં.

ધરીને=રહીને

અંધારકોટ=અંધારં.

અમકચમક=ઝંપકઝંપક.

વિજ=વીજળી.

કડકડકડ=ખેટા કડાકા.

લહેર=પવનની લહેર.

નિશ્ચે=નક્કી.

મુસળધાર=બહુ જોરથી.

શાંતિ=નિરાંત

સંસાર=દુનિયા.

પેલી વાદળીઓએ દોડાદોડ શરૂ કરી, અરે મા હવે શું ચોમાસું આવશે. ૧. હા, હજી શું નહિ આવે, કેવો ધામ થાય છે, જાણે કેરો બાદમાં ધાકી હોય તેવો. ૩. ઝાડનું એક પાંતરું પાણું હાલતું નથી, હવે પવન ફરીને ઇશાનમાં ગયો. ૩. દમ ભેરાતો નથી, જીવ અકળાય છે, પંખીઓ પાંખ પહોળી કરીને ધુળમાં નાદે છે. ૪. આ નહારી અળાપનો શરીરને કરડી ખાય છે ને સાંજ પડે ત્યારે કંઈ સુખ થાય છે. ૫. અંશાડ મહીનો અડધો પસાર થયો, તો કંઈ જોઈએ, વરસાદે હવે મહેરબાની કરવી જોઈએ. ૬. એતર ખેડી ખેડી ખેડુતે ચાસ પાડ્યા, તે એતરમાં ઉભા રહીને દરરોજ વરસાદની રાહ જોય છે. ૭ સશર કરનારા ખારવા નિરાતે ખેડા છે. ૮. ચોમાસાની રૂતુ ખેડી એટલે વહાણ બધાં શરૂતાં બંધ થયા, નદીમાં, નાળામાં પાણી જતું નથી તેથી હરણનો જીવ જાય છે. ૯. જમીન કસ વગરની, સુકી કારી છે, બપોલે સાથે સાથે પાણીની ખુબ પાડે છે. ૧૦. તમામ જીવનો આધાર વરસાદ છે, હે મહારાજ, આવો (વરસો) ને અમારો આજરૂ રાખો. ૧૧. દોડતાં દોડતાં કાળાં વાદળાં આવે છે, આઠાશમાં રહીને અંધારું ભીંત બનાવે છે. ૧૨. વીજળીનો ચમકારા ચમક ચમક થાય છે, કડક કરીને નગારાં વાજ્યાં. ૧૩. પવન છુટ્યો લહેર આવી, હાસ, હવે સાંઝે લાગે છે, હું વારં છું કે કોઈ કેકણે વરસાદ પડ્યો એ નક્કી છે. ૧૪. પડ્યો, ઝો પડ્યો ને બહુ જોરમાં પડ્યો, નવલરામ કહે છે કે સુગંધ ઉઠીને જંગલમાં શાંતી થઈ. ૧૫.

જનાવરની જાન.

જનાવર=ચોપગા પ્રાણી.

મેઘાડંબર=વરસાદનો માંડવો.

ગાજે=ગર્જના કરે.

ખેટડો=કોકરો.

ભેર=વાળ.

સૂર=રાગ.

તીણાં=ઝીણાં.

સાખેલા=વરની આગળ જે છોકરાં
થોડે કે ઘોડાગાડીમાં બેસે છે તે.

હહ=જમાવ.

દામ=જગ્યા.

દાસો=ખાલી.

દડબડ=ધડબ ધડબ.

સાજન=વરઘોડામાં આવનારા લોકો.

જોરો=જોર.

માતા=મરતાન.

આખલા=ગોધા.

પદ=પદવી.

પોલીસ=રૈયતના જનમાલતું રક્ષણ
કરનારા.

ઝેડ=સૌથી સરસ.

ઝોડે=ડોકે.

વાંકડાં=વાંકા

કામદારે=કારભારી.

ગોડે=માફક.

ન્યાળીને=જોષને.

ડોલતા=જુલતા.

સુંદળા=સુંદવાળા.

કઠંગા=ખેડોળ.

ખડ=વાસ.

જડ=જંગલી.

નીસરી=નીકળી.

ખુખારી=ખોખારી.

ઘોડલા=ઘોડા.

ટથુમથુ=ધીમેથી.

ડીકાં=દંડુકા.

અતેડા=વાંકાચુકા.

લપાતા=જુપાતા.

કામળ=કામળો.

ગાડર=ખકરાં-ધેટાં

કોડી=જરા.

લેખું=ગણતરી.

સાગર=સમુદ્ર.

વાજે=વાગે.

વિલાયતી=અંગ્રેજી.

બરડતી=સાથે ખોલતી.

ઝડપાયું=વિવાહ થયો.

ઝપ=ઝટ.

મંગળ=મીત (સારાં)

જાંદરણી=જનનમાં આવેલી સ્ત્રી.

કોડે=હોંસે.

આપડી=મરીબ.

સીસર્યા=જીવ્યાં.

સામટાં=બધાં.

છૂદે=મગાડે.

વેર=દાઝ

વાળે=કાઢે.

ફૂડું=નકારું.

ધનધન=સાચાશ.

બેપગાં=માણસ.

સાર=મતલબ.

જનાવરની જનનો અવાજ વરસાદના માંડવા જેવો થાય છે. આજે બકરીનો છોકરો પરણે છે. ૧. ઢોલ, નગારાં, વાજાં, સરાળા-ધનો રાગ ઝીણો છે, ઘેટીના દીકરા દીકરી એવી રીતે સૌ શોભીતા સા-બેલા છે. ૨. લોકોની બીડ સારી રીતે થઈ જરા ખાલી જગ્યા નથી, ત્યાં દાઢીવાળો વરનો આપ દડબડ ચાલતો. ૩. સાંજનમાજનનું તો શું પુછવું. બકરાએ જોર કરીને ખરાં મનથી મોટાં ઢોરને એકઠા કર્યાં હતા. ૪. સીધાં શીંગડાં રાખેલા રૂઢપુઢ ગોધા, પોલીસનો હોદ્દો લઈ રસ્તો કરાવતા હતા. ૫. સાજનમહાજનમાં સારામાં સારા ઉંટ ઉંચી ડોક રાખીને ચાલતા હતા. કારભારોની માશક એનાં અરાઢે અવયવે વાંકાં હતાં. ૬. મોટા દાંતવાળા હારમાં એક બે હાથી છે, ને તે સુંદ-વાળા શેઠ નીચું જોઈને ડોળતા હતા. ૭. હાથી ને ઘોડા ધણા છે, પાડા હાર રોકતા હતા, તે રંગે કાળા કદરૂપી ને તે જડ જેવા ધાસ આઈને જડા થયા હતા. ૮. તે ફાટી આખે છાતી કાઢીને બહુ ખુખારા કરતા, તે સારા સાજનમહાજન થઈને ઉછળતા ઘોડા ચાલે છે. ૯. ટકુઓ ધીમે ધીમે ચાલતા, તેની પછવાડે ગરીબ ગધેડા હાં હાં કરવાથી ચાલતા, પણ દંડીકા વગર સીધા ચાલતા નહિ. ૧૦. અને હજારો ઘેટીઓ હારોહાર તેમાં સંતાતી ચાલતી. કામળો ઓઢીને કોણ આવે છે તે તો ઘેટાંની મા છે. ૧૧. તે બધાં વહેવાઈના પિત-

રાધ હતાં જેનામાં થોડી અક્કલ હતી ગમે તેમ એક પીળની પછવાડે દોડતા જાય છે. ૧૨. બકરા વરના બાપ છે તે કાંઈ ગણતરામાં નથી, ને શિંગડાંને દરીઓ થયે હોયની તેવું હું આજે દેખું છું. ૧૩ વરરાજ ઘેડો બેસીને આવ્યા, વિલાતી વાજાં વાગે છે, તથા બેર ભુંગણ ને ઝાંઝરીના અવાજ થતાં, તે સાથે બકરી બેં બેં કરતી જતી. ૧૪. બે મહીનાની ઉમરનો વરરાજ છે. તે બાળક બેં બેં કરતું તેનો ઝાળીમાંથી ઝટ વિવાહ થયો, તથા તેની માતું મન રાજ થયું. ૧૫. બકરીબાઈ હરખથી સારાં ગીત ગાય છે, સાથે જોડે આવેલી સ્ત્રી ધણી હતી તે હોસે હોસે નેવા જેવી હતી. ૧૬ બકરી બાઈએ પોતાની નાતનીને બીજી ધણીઓને, આડોશી પાડોશીને તથા બાયડી બહેનપણીઓને તેડી છે. ૧૭. બેંસ, ભુંડણ, ઉંટડી, ઘેડી, ઘોડી, ગધેડી, ગાય, બિલાડી, ઉંદરડી, ને એક કુતરીને પણ બોલાવી છે. ૧૮. વાંદરીઓને ભુલ્યા નથી, દશ વીશ આ કુદે છે, બધાં જોડે ગાઈને સાતે રાગને બગાડે છે. ૧૯. કોઈ બેં બેં કરે, કોઈ બેં બેં કરે, કોઈ ખરાબ ભુંકતી, કોઈ ચું ચું મ્યાક મ્યાક કરે, તથા કોઈ તો ખોટું વેર વાગે છે. ૨૦. હુક હુક કરતી વાંદરીઓ, જુઓ કેવી નાચે છે, હે બકરી તને સાગાશ કે તારા જેવી કોઈની જન નથી. ૨૧. જુઓ આ પશુઓની જન છે. તે માણસ માટે બનાવી છે, નવલરામ કહે છે કે સમજે તો બહુ ફાયદાની વાત છે, નહિ તો હસવું તો આવશે. ૨૨.

ભણવાનો વખત જાય છે.

વહી જાય=જતો રહે.

પસ્તાયો=દીલગીરી.

અવસર=વખત.

જીવન=પ્રાણીતું.

જીવતર=જીંદગાની.
 વીચું=પસાર થયું.
 ગિરફતારી=ખટપટ.
 મથાને=મહેનત કરી.
 કુમળી=નાજીક.
 ડાળ=ડાળી.
 કાના=કાંદા.
 ઝુઝુઝુ=માંગ્યું તુટ્યું
 ગભરાય=મુંઝાય.
 નિંદાને=ધિકકારને.
 દારિદ્ર=કંગાળપણું.
 રિઆય=પીડાય.
 રૂંડી=સારી.
 ફેડે=પછવાડે.
 કુડી=ખરાબ.
 ડહાપણુ=જાણપણુ.

સિદ્ધિ=મનની ઇચ્છા; સુખ.
 ભવ=જીંદગી.
 વણુ=વગર.
 સમગ્ર=સમજણ.
 પંડીત=વિદ્વાન.
 જીગતું=લામક.
 વારંવાર=દરરોજ.
 વાલે=હેતથી.
 રણે=જંગલમાં.
 મુગું=ખેલે નહિ તેવું.
 મૂળ=હેતુ.
 સર્વે=સઘળા.
 શિક્ષા=શિખામણુ.
 શિક્ષણુ=મણતર.
 અમણુ=મણ્યા વગરનો.
 પશુપદ=ઢોરની પદવી.
 આય છે=પ્રત્યે છે.

આ બણુવાનો વખત ચાલ્યો જાય છે, પછી પસ્તાવો બહુ થાય છે. નાનપણે બણુવાનો વખત છે, જીંદગાનીમાં એ જીવન છે. આ વખતે જોડુત જો ચોમાસામાં જોડ ન કરે તો આખું વરસ પસ્તાવું પડે છે. આ વખતે નાનપણુ ગયું એટલે બણુવાનો વખત ગયો એમ ગણાય છે. આ વખતે પછી સંસારની ખટપટમાં કેવી રીતે બણાય. આ વખતે કદાચ જો મહેનત કરીને વખત કાઢે તોપણ બણાતું નથી, કુમળી ડાળ વળે છે. આ વખતે પાકેલી

કોડી ઉપર કાંઠો ચઢતો નથી, તેમજ મોટપણે જરા જરા વાંચતાં ગભરાય છે. આ વખતે બહુ વગર સ્ત્રી પુરૂષ વિકાર, દુઃખ ને ગરીબાઈમાં સડે છે. આ વખતે હાલ રમત સારી લાગે છે પણ પાછળથી ખરાબ દેખાય છે. આ વખતે રમતું પણ ખરું ને બહુતું પણ ખરું એજ શાલુપણ કહેવાય છે. આ વખતે બહુ વગર દુનીઆમાં સુખ નથી, બહુવાથીજ સુખ મળે છે. આ વખતે વિદ્યા વગર માણસ ઢોર જેવો છે એ કહેવત હમેશાં સાચી છે. આ વખતે માણસ ને જનાવર જન્મતી વખતે સમજણમાં સરખા દેખાય છે. આ વખતે પણ જો તેને લાયકતું કામ શીખવાય તો માણસ પંડિત બને છે. આ વખતે દરરોજ હેતથી બાળકને શીખવવાથીજ બોલાય છે. આ વખતે કિજ્જડ જંગલમાં રાખે તો મુગું બને છે. સમજણતું તત્ત્વ શીખાય છે. આ વખતે તમે બહુતરથી શીખામણ લો તેથી માણસ મોટું ગણાય છે. આ વખતે નવલરામ કહે છે કે જો માણસ બહુ વગરનો રહે તો તે ઢોરની પદની પામવા ઇચ્છે છે. આ વખતે બહુવાનો જય છે.

ગાયના ગુણ.

ગોરી=ગાય.

ગુણવાળી=ગુણની ભરેલી

ભાગે=જય.

રાંકડી=ગરીબ.

હેતાળી=હેતવાળી.

કંકે=ગળે.

ધણુધણુતી=અવાજ કરતી.

ચરણુ=પગ

ઝણુઝણુતી=ઝણુ અવાજ કરતી.

ગોવાળેથી=ચરવાની જગ્યાથી.

ઉથલો=ચળતો જવાબ.

થનથનતાં=કુદતાં.

પોળ=મહોલો.

સૂચતાં=સાંભળતાં

કિછળતી=કુદતી.
 ઠેલી=આધી ઢાલી.
 વારે=રસ્તે.
 રીસ=ગુસ્સો.
 અતિશય=વધી.
 મર્મજ=હેતુ.
 લલો=ગળ્યો.
 ગૂઢ=ગરીબાઈ.
 યલો=પકડ્યો.
 પરોપકાર=પારકાપર ઉપકાર.
 રાગ=ખુશી.
 જશ=આપર.
 ગાથ=અવાજ કરી.
 સ્વાદ=સહેજત.
 વાસ=વસવું તે.
 અમૃતજ્ઞે પીવાથી માણસ મરે
 નહિ તે.

અમઅર્થે=અમારે માટે.
 સરજે=મનાવે.
 બડો=મોટો,
 લાવો=ત્રામ.
 પ્રસાદી=પ્રસાદ.
 સુખદાતા=સુખ આપનાર.
 પાડ=ઉપકાર, બદલો.
 પંપાણું=હેતથી હાથ ફેરવવો.
 સલુગાર=શોભાવું.
 ચાલ્લો=ચાલ્લો.
 ફૂલહાર=ફૂલની મળા.
 નિરખું=જોઉં.
 ઝગમગતું=અગતું.
 જ્યોતિ=પ્રકાશ.
 બાળી=જોઈ.
 ધેતુ=ગાય.
 ગુણધામ=ગુણનું ઠેકાણું.

હે ગાય તું મને ધણી વહાલી લાગે છે, અરે ગરીબ ગુણવાળી
 ગાય લાગે ૦ ૧. તારું રૂપ મને સારું લાગે છે, તારું મોંહ જોતાં
 મારી લુખ જતી રહે છે. લાગે ૦ ૨. તારું શરીર ધોણું ને શીંગડાં
 કાળાં, આંખ ગરીબ કાળી હેતવાળી છે. લાગે ૦ ૩. તારા ગળામાં

ઘંટડી વાગે છે ને ચારે પગે જાંઝર ઝલુઝલુ છે. લાગે ૪. ગોવાળેથી
 જ્યારે તું પાછી આવતી ત્યારે ભાં ભાં ભાં હેતથી બોલતી. લાગે ૫.
 તેનો વળતો જવાબ તારું વાહરડું થનથનતું તે સાંભળી તું હેતથી
 પોળમાં પેસતી. લાગે ૬. તું ઘેલી હરખથી ઉછળતી હીડે છે
 તોપણ તું કોઈને હસેલતી નથી. લાગે ૭. રસ્તામાં બેઠેલાં બાળકને
 તું બચાવે છે, એવી ડાહી ને દયાવાળી છે. લાગે ૮. તને મારે
 તેનાપર તું ઘણી રીસ કાઢ વખત કરતી નથીજ. લાગે ૯. તે
 ધર્મનો મુળ હેતુ ઘણો રાખ્યો. ગરીબાઈ ને રાંકપણનો ગુણ પકડ્યો.
 લાગે ૧૦. તું હમેશાં ષરોપકાર કરવામાં રાજ છે, તારી કિર્તિ
 આખા જગતમાં ગાજ રહી છે. લાગે ૧૧. તું ધોળી છે ને તારું
 દુધ ધોળું છે, તે ગુણવાળું ને સારા સ્વાદવાળું છે. લાગે ૧૨.
 દહીં, દુધ, ઘી, માખણ ને છાસ, જેમાં સઘળા સ્વાદ રહેલા છે.
 લાગે ૧૩. એ પાંચે અમૃત જે પૃથ્વીપર છે તે અમારે માટે તે
 બનાવ્યા છે. લાગે ૧૪. અરઝી, પેંઠા, માવો, બાસુદી ને શિખરનો
 મોટો લાભ છે. લાગે ૧૫. તારા પ્રેમનો બદલો હું કેમ વાળું, તું
 આવ હું તને હેતથી પંપાળું. લાગે ૧૬. તારાં શીંગડાં સિંધુરે રંગી
 સોનાથી હું શણગારું. લાગે ૧૭. તને ચાંબો કરીને ચોખા ચોંટાડું
 ને પુલની માળા પહેરાવી તારું મોહું જોઈ. લાગે ૧૮. તારું અળ-
 કાટ મારતું પ્રકાશ જેવું મુખ જોઈને ગજ થાઉં છું ને જોઈ છું.
 લાગે ૧૯. હે ગાય તને શાખાશ છે, કારણ કે તું રૂપ ને ગુણતું
 ડેકાણું છે. એવી રીને નવલરામ કવી ગાયના શયદા ગાય છે.

ચોમાસાના ચાર માસ.

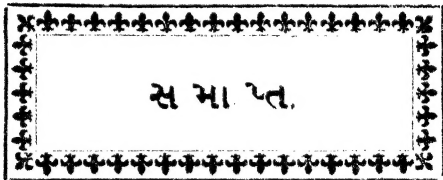
ધારા=પૃથ્વી.
 દોરી લાવે=ખેંચી લાવે.
 મેધરાય=વરસાદ.
 ધોધો=અવાજ કરતા.
 ધોધ=પાણીનું એકદમ પડવું તે.
 સજીવન=જીવનું.
 ગિરી=પર્વત
 કળા=પિંછાં પહોળાં કરી નાચવું તે.
 મગન=ખુશી.
 સરવડાં=છુટાં ઝાપડાં.
 યિછાવ્યો=પાથર્યો.
 મનહર=મનને ખુશ કરે એવું.
 મછ-ધનુષ.
 ઝળકાવ્યો=શોભાવ્યો.
 નિપજે=પેદા થાય.
 ભડકી ઉડ્યો=ખુબ આવ્યો.
 તૂડ્યો=રાજ થયો.
 બરાડી=ખુબ પાડી.
 ઝમુકી=ઝમકારામારે.
 હેલી=લાગલગાટ વરસાદ આવે તે.

ધોરી=મેટો, વરસાદ ધણો પડે તે.
 ઉલેચી=ખાલી કરી.
 તેડ-કાંડા.
 રેલી-રેલ આવે.
 ફળી=પારપડી.
 આશા=ઈચ્છા.
 ધરતી=પૃથ્વી.
 ખાસાં=મઝાના.
 વાસા=વાસો.
 માતાં=મદમાં હકેલાં.
 આભ=આકાશ.
 રૂપેરી=રૂપા જેવા રંગનું.
 છાયાં=છવાયલાં.
 સારસ=એક જાતનું પક્ષી.
 ચકોર=એક જાતનું પક્ષી.
 ધાયા=દોડવા.
 શરદ્યંદ્રપુત્રમ=માણેકઠારી પુત્રમ.
 બલિહારી=ખૂબી.
 તૈયારી=વખત.

ચોમાસાના ચારે મહીના સારા છે. પૃથ્વી સારી લીલી; સાડી (લીલોતરી) ધારણ કરે. ચોમાસાનાં અશાડ મહીનો ધણો વરસાદ-

વાળો કહેવાય છે, જે વરસાદને તાણી લાવે છે અગર જે પહેલાં તાપ પડે છે. ચોમાસાનાં વરસાદ કકડીને પડે છે જે પાણી પડે તે નેવામાં માય નહિ, સધળી જગ્યાએ ધોધના અવાજ સંભળાય છે. ચોમાસાનાં નદી નાળાં તળાવ બરાય, થોડીવારમાં બધે પાણી પાણી થઈ જાય, જાણે જગત પાણીમાં ડુબી ગયું. ચોમાસાનાં બધી વનસ્પતી ફરીથી જીવતી થાય છે, પર્વતપર મોર થનથન નાચે છે તે કળા કરીને ખુશી થાય છે. ચોમાસાનાં આવજુ મહીનામાં નાનાં ઝાપટાં પડે, સધળા લોકો ગામ બહાર મેળામાં જાય, ત્યાં જઈ બધે લીલોતરી જાય. ચોમાસાનાં માથાપર મેઘનો માંડવો આવ્યો ને નાચે જાણે લીલો ગલીઓ નાંખ્યો હોય, આકાશમાં ખુશ કરે એવું મેઘધનુષ (કાચળી) ઝળકે છે. ચોમાસાનાં એ દાવસમાં જીવ જતું ધણા પાકે, જ્યાં જઈએ ત્યાં છોડ તાજ દેખાય છે. આવજુ મહીનામાં શાકભાજી ઘણી નીપજે છે. ચોમાસાનાં બાદરવામાં તે બહારની આવ્યો જે ખાડી રહ્યું હોય તે લો, હું તમારાપર રાજ થયો છું. હવે કદી કહેતા ના કે હું તમારાપર ગુસ્સે થયો છું. ચોમાસાનાં એમ કહીને કડકડાટ થવા માંડ્યો જેથી વાઘે તે સિંહે યુગ પાડી, ગગનને શડીને વીજળી ઝળકવા માંડી. ચોમાસાનાં વરસાદની હેલી એવી થઈ કે સુરજ દેખાય નહિ, જાણે દરીઆતું પાણી ખાલી કરીને લાવેલો હોય, કાંઠા તોડીને નદીમાં રેલ આવી ચોમાસાનાં આસો મહીનામાં માણસની આરા પુરી થઈ. જમીન ઉપર અનાજ સારી રીતે પાક્યું ને ખેડુતો ખેતરમાં રાતવાસો રહેવા માંડ્યા. ચોમાસાનાં લાખો પંખીઓ હરખ પામતાં ઉડે છે. ગાય ભેંસ બળદ મદમાં ગરકાવ થઈને ચરે છે. આકાશ તરફ જોઈએ લો

રૂપા જેવો ધોળો છે. ચોમાસુ તળાવમાં કમળો ખીલવાથી તે ઢંકાઈ
 ગયું, આ જે સારસ પક્ષીને કવું હેત છે. બુઝો બુઝો ચકોર ચંદ્ર
 તરફ દોડે છે. ચોમ સાનાં શરદપુનેમ માણેકઠારી પુનેમની રાતની
 ખુખી છે. નવલરામ કહે છે કે નરનારી ગીત ગાય છે, તેથી જણાય
 છે કે દીવાળીની તૈયારી છે. ચોમાસાનાં

—Published by—
BALURHAI KARSANDAS NARANDAS BOOK-SELLER.
NANAVAT—SURAT.

—Printed by—
THAKORDAS MANSING AT THE "SURAT CITY"
PRINTING PRESS NEAR CHOWTA BRIDGE, SURAT.
